

Barn som bevittnat våld

Till justitieutskottet

Inledning

Proposition 2005/06:166 Barn som bevittnat våld har hänvisats till justitieutskottet.

I anledning av propositionen har tre motioner väckts nämligen Ju36 av Beatrice Ask m.fl. (m), Ju37 av Johan Linander m.fl. (c) samt Ju38 av Johan Pehrson m.fl. (fp).

Socialutskottet har beslutat avge yttrande över propositionen samt yrkande 2 i fp-motionen. Utskottet konstaterar att det som tas upp i c-motionens yrkande 2 är helt och fullt tillgodosett genom den föreslagna ändringen i socialtjänstlagen (2001:453).

Propositionens huvudsakliga innehåll

Det finns ett behov av att förstärka stödet och rättigheterna för barn som bevittnar brott av och mot närstående personer. Barn som på detta sätt drabbas av brott kan ha samma behov av stöd som barn som själva utsätts för brott. För att lyfta fram det behov av stöd och hjälp som denna grupp barn kan ha och för att förtydliga socialtjänstens ansvar för att tillgodose dessa barns behov föreslås i propositionen att det skall slås fast i socialtjänstlagen att barn som bevittnar våld eller andra övergrepp av eller mot närstående vuxna är offer för brott.

Det lämnas också förslag om att barn som bevittnar ett brott som är ägnat att skada barnets trygghet och tillit i förhållande till en närstående person skall ha rätt till brottsskadeersättning från staten.

I propositionen föreslås även att målsäganden i fler situationer än för närvarande skall få information om vilka bestämmelser som gäller för meddelande av besöksförbud, vilket även kan komma barn till godo. Informationen skall enligt förslaget bl.a. lämnas när en frihetsberövad gärningsman skall frigges eller har blivit beviljad någon form av utevistelse.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 15 november 2006.

Utskottets överväganden

Andan och intentionerna i FN:s konvention om barnets rättigheter skall genomsyra alla åtgärder som rör barn.

När det gäller barn har socialtjänsten ett ansvar att verka för att barn och ungdomar växer upp under trygga och goda förhållanden. När hjälp eller stöd från annat håll inte räcker eller barnet behöver skydd, är det socialtjänstens uppgift att ingripa. Vidare skall socialtjänsten i nära samarbete med hemmen bl.a. främja en allsidig personlighetsutveckling och en gynnsam fysisk och social utveckling hos barn och ungdomar, särskilt följa utvecklingen hos barn och ungdomar som visat tecken till en ogynnsam utveckling samt i nära samarbete med hemmen sörja för att barn och ungdomar som riskerar att utvecklas ogynnsamt får det skydd och stöd som de behöver. I frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa har socialtjänsten också ett huvudansvar att se till att samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs kommer till stånd (5 kap. 1 och 1 a § socialtjänstlagen).

Att bli utsatt för brott kan vara en traumatisk upplevelse och kan ge fysiska, psykiska och känslomässiga skador. Traumat kan ta sig olika uttryck, alltifrån rädsla, ångest, skuld och depression till ilska, hat, aggressivitet och självdestruktivt beteende. Av utvecklingsmässiga skäl har barn andra förutsättningar att bearbeta sin situation som brottsoffer än vuxna. För att kunna hantera det som hänt behöver barn stöd och hjälp av olika slag. Den primära tryggheten för barn finns i familjen och hos vårdnadshavare och andra närstående. Det är också i denna nära krets som det mest grundläggande stödet finns för barn och unga som utsätts för brott. Men många gånger behövs det även insatser från samhällets sida speciellt då brottet utövas av någon av vårdnadshavarna.

Socialtjänsten har, genom stadgandet i 5 kap. 11 § första meningen socialtjänstlagen (2001:453), ett visst ansvar för och skyldigheter mot alla brottsoffer, inklusive barn som drabbas av brott. Den har också i uppgift att ingripa för barnets bästa och ge stöd och skydd, om inte behovet av detta kan tillgodoses på annat sätt. Det är viktigt att lyfta fram att socialtjänstens ansvar även omfattar barn som bevittnat mäns våld mot kvinnor och annat våld av och mot närstående. Som ett led i arbetet med att stärka rättigheterna för dessa barn delar utskottet bedömningen att det är motiverat att ge dem rätt till någon form av ekonomisk ersättning. Men det är viktigt att betona att rätten till ekonomisk ersättning endast är en del i stödet till barn som bevittnat mäns våld mot kvinnor och annat våld av och mot närstående. Än viktigare är att barn som drabbas av brott får det stöd och skydd som de är i behov av och kvalificerad hjälp med att bearbeta sina erfarenheter.

Barn som bevittnar våld och andra övergrepp berättar sällan om händelserna spontant och de symtom som de uppvisar kan lätt missförstås. Utskottet vill understryka att det är angeläget att i större utsträckning uppmärksamma dessa barn och deras behov. Behoven kan variera från t.ex. skydd mot någon som utövat våld inom familjen till en möjlighet att få bearbeta sina våldserfarenheter. Barn som blir vittnen till övergrepp av detta slag kan reagera på liknande sätt som barn som själva utsätts för brott och kan vara i behov av liknande stöd.

Utskottet konstaterar att i syfte att förbättra samarbetet på lokal och central nivå mellan polis, socialtjänst, hälso- och sjukvård samt skola när det gäller barn som far illa eller riskerar att fara illa har regeringen gett Rikspolisstyrelsen, Socialstyrelsen och Myndigheten för skolutveckling i uppdrag att redovisa vilka åtgärder som har vidtagits för att förbättra samarbetet. Samarbetet beträffande barn som bevittnat våld av eller mot en närstående vuxen skall särskilt uppmärksammas.

I motion Ju38 av Johan Pehrson m.fl. (fp) yrkande 2 begärs ett tillkännagivande av innebörd att 5 kap. 11 § socialtjänstlagen ändras så att ordet "bör" genomgående ändras till ordet "skall".

Utskottet konstaterar att regeringen tillsatt en särskild utredare för att göra en översyn av socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor. Enligt kommittédirektiven (dir. 2005:32) skall utredaren kartlägga och analysera hur kommunernas stöd till våldsutsatta kvinnor och deras barn ser ut. Vidare skall utredaren analysera vad kommunernas ansvar enligt socialtjänstlagen innefattar. Med utgångspunkt i dessa analyser skall utredaren lämna förslag till hur socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor och deras barn bör vara utformat för att det skall motsvara kommunernas ansvar samt till hur stödet kan stärkas och förbättras. I den utsträckning de föreslagna åtgärderna kräver författningsändringar skall utredaren lämna förslag på sådana. Uppdraget skall redovisas senast den 30 juni 2006.

Mot bakgrund av den särskilda utredarens uppdrag anser regeringen att det föreslagna tillägget i 5 kap. 11 § socialtjänstlagen bör utformas som den nuvarande bestämmelsen i paragrafen, och att uttrycket "bör" alltså skall användas. Om utredaren mot bakgrund av analysen av kommunernas ansvar enligt socialtjänstlagen lämnar förslag om att "bör" skall ändras till "skall" i det aktuella lagrummet, förutsätter regeringen att detta även kommer att gälla den i propositionen föreslagna bestämmelsen om barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående vuxna. Socialutskottet delar bedömningen.

Socialutskottet ställer sig bakom bedömningen att det finns all anledning att klarlägga direkt i lagtexten att barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående vuxna är offer för brott och kan vara i behov av stöd och hjälp.

Genom det föreslagna tillägget i 5 kap. 11 § lyfts socialtjänstens ansvar för barn i nu aktuellt sammanhang fram och blir tydligare. Socialutskottet anser att det finns ett starkt sådant behov och föreslår att justitieutskottet tillstyrker förslaget till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453). Motionsyrkandet (fp) bör avstyrkas.

Stockholm den 25 april 2006

På socialutskottets vägnar

Chatrine Pålsson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Chatrine Pålsson (kd), Margareta Israelsson (s), Cristina Husmark Pehrsson (m), Conny Öhman (s), Lars U Granberg (s), Anne Marie Brodén (m), Erik Ullenhag (fp), Kenneth Johansson (c), Christer Engelhardt (s), Magdalena Andersson (m), Elina Linna (v), Jan Lindholm (mp), Martin Nilsson (s), Jan Emanuel Johansson (s), Marita Aronson (fp), Christina Nenes (s) och Gunilla Wahlén (v).

Avvikande meningar

Avvikande mening (m, fp, kd, c)

Chatrine Pålsson (kd), Cristina Husmark Pehrsson (m), Anne Marie Brodén (m), Erik Ullenhag (fp), Kenneth Johansson (c), Magdalena Andersson (m) och Marita Aronson (fp) anför:

Vi anser att den nu aktuella propositionen är ett steg i rätt riktning för att stärka skyddet för barn som lever under mycket pressade och fruktansvärda förhållanden i familjer där den ena parten utsätter den andra för våld. Det behövs dock en lagreglering som bättre sätter barnet i fokus. Vi anser att samtliga ställen i 5 kap. 11 § socialtjänstlagen där ordet ”bör” står genomgående måste ändras till ordet ”skall” för att klargöra socialtjänstens ansvar. Enligt Socialstyrelsen har bestämmelsens nuvarande utformning endast i begränsad utsträckning påverkat socialtjänstens arbete med våldsutsatta kvinnor. Vi konstaterar också att flera remissinstanser förespråkar en ändring till ”skall” så att socialtjänstens ansvar för brottsoffer blir tydligt.

Det anförda innebär att vi anser att justitieutskottet bör dels tillstyrka motion Ju38 (fp) yrkande 2, dels föreslå ändring av förslaget till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453).